

BOOKA.

Knjiga **128**

DŽENI OFIL
ZAVOD ZA NAGAĐANJE

Naslov originala

JENNY OFFIL

DEPT. OF SPECULATION

© Jenny Offil, 2014.

All rights reserved.

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Kapetan Mišina 8

office@booka.in

www.booka.in

PREVOD S ENGLESKOG

Aleksandar Milajić

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Borka Slepčević

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Monika Lang

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2020.

Tiraž 2000

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez
pismene saglasnosti izdavača.

ZAVOD ZA NAGAĐANJE

DŽENI OFIL

S ENGLESKOG PREVEO

Aleksandar Milajić

Dejvu

*Oni što nagađaju o svemiru...
nisu ništa bolji od budala.*

Sokrat

Kazao si mi da antilope imaju desetostruko jači vid nego mi. Bilo je to na početku, ili tako nekako. To znači da u vedroj noći mogu da vide Saturnove prstenove.

Bilo je to još mesecima pre nego što smo jedno drugom ispričali sve svoje priče. A čak i onda su neke delovale previše nevažno da bih se njima zamarala. Zašto mi se onda sad vraćaju? Sad kad mi je stvarno svega dosta.

Sećanja su mikroskopska. Sićušne čestice koje se sjate pa se razidu. Mali ljudi, kako ih je zvao Edison. Jedinke. Imao je teoriju o tome odakle potiču, i po toj teoriji potiču iz svemira.

Kad sam prvi put putovala sama, otišla sam u restoran i naručila biftek. Ali kad sam ga dobila, bio je to samo komad sirovog mesa iseckan na komadiće. Pokušala sam da ga jedem, ali bilo je previše krvavo. Grlo je odbijalo da guta. Na kraju sam ispljunula zalogaj u ubrus. Na tanjiru mi je bilo ostalo još dosta mesa. Plašila sam se da će konobar primetiti da ne jedem i da će mi se smejati ili vikati na mene. Dugo sam tako sedela i zurila u meso.

Onda sam uzela zemičku, izdubila je i sakrila ga u nju. Imala sam vrlo malu tašnu ali sam mislila da ću uspeti neopaženo da uguram zemičku u nju. Platila sam račun i izašla, samo čekajući da me neko zaustavi, ali niko me nije zaustavio.

Poslepodneva sam provodila u jednom parku, pretvarajući se da čitam Horacija. U suton bi reka ljudi pokuljala iz metroa na ulicu. U Parizu čak i metro mora da bude lep. *Nebo tek menjaju, a ne dušu, oni što prelaze mora.*

Bio je jedan momak iz Kanade koji je jeo samo ovsenu kašu. Jedan Francuz koji je tražio da mi pregleda zube. Englez koji je poticao iz loze druida. Holandjanin koji je prodavao slušna pomagala.

Upoznala sam jednog Australijanca koji je tvrdio da voli da putuje sâm. Pričao mi je o svom poslu dok smo pili na obali mora. Kad učenik napokon shvati, kad mu se lice ozari, to je nešto prelepo, rekao mi je. Klimala sam glavom, dirnuta, mada nikad nisam nikoga ničemu naučila. Šta predaješ, pitala sam ga. Voženje rolera, odgovorio je.

Tog leta je stalno padala kiša. Sećam se onog tužnog psećeg vonja na džemperima i da su mi cipele šljapkale kao lude. I u svakom gradu isti prizor. Momak izlazi na ulicu i otvara kišobran kako bi devojka na vratima ostala suva.

Neka druga noć. Moj stari stan u Bruklinu. Bilo je kasno, ali, naravno, nisam mogla da zaspim. Iznad mene su neke budale na spidu s najvećim zadovoljstvom uništavale nešto. Lupkanje lišća o prozor. Odjednom mi je postalo hladno i navukla sam ćebe preko glave. Setila sam se da tako izvode konje iz požara. Ako ne vide, neće se uspaničiti. Pokušavala sam da utvrdim osećam li se spokojnije s ćebetom preko glave. Odgovor je glasio: ne, ne osećam se spokojnije.

U jednom naučnom časopisu radila sam na proveravanju podataka. Zanimljivosti, kako su ih oni zvali. *Kad bi se sva povezana vlakna u ljudskom mozgu razmotala, mogla bi da opašu Zemljinu kuglu četrdeset puta.* Grozno, napisala sam na margini, ali svejedno su to objavili.

Volela sam svoj stan jer su svi prozori bili u nivou ulice. Leti sam mogla da gledam cipele prolaznika, a zimi sneg. Jednom, dok sam ležala u krevetu, na prozoru se ukazalo jarkocrveno sunce. Poskakivalo je tamo-amo, a onda se pretvorilo u loptu.

Život = struktura + aktivnost.

Istraživanja su pokazala da čitanje strahovito opterećuje nervni sistem. U jednom psihijatrijskom časopisu tvrdili su da je afričkim urođenicima bilo potrebno više sna nakon što su naučili da čitaju. Francuzi su bili veliki zagovornici takvih teorija. Tokom Drugog svetskog rata, najveća sledovanja dobijali su oni koji su se bavili teškim fizičkim radom i oni čiji je posao zahtevao čitanje i pisanje.

Godinama sam iznad radnog stola držala jedan samolepljivi papirić. Na njemu je pisalo RAD NE LJUBAV! To mi je delovalo kao robusniji vid sreće.

Pronašla sam kod uličnog prodavca knjigu pod nazivom *Življenje a ne preživljavanje*. Stajala sam i prelistavala je, trudeći se da joj ne popustim.

Mislite da je teskoba koja vas tišti trajno stanje, ali ona je kod većine ljudi ipak samo prolazna.

(A šta ako sam ja nešto posebno? Šta ako pripadam manjini?)

Imala sam raznorazne ideje o sebi. Mahom neproverene. Kad sam bila mala, volela sam da ispišem svoje ime ogromnim slovima napravljenim od granja.

Što reče Kolridž: Osim ako nisam u teškoj zabludi, ne samo da sam se oslobodio stega vremena i prostora... nego sam uveren da ću otići još dalje – tačnije, da ću moći da razvijem svih pet čula... i da ću u tom razvoju razrešiti procese života i svesti.

Plan mi je bio da se nikad ne udam. Želela sam da budem umetničko čudovište. Žene gotovo nikad ne postanu umetnička čudovišta pošto umetnička čudovišta zanima isključivo umetnost, a nikad ovozemaljske stvari. Nabokov nikad nije čak ni zatvarao svoj kišobran. Vera je lizala poštanske markice umesto njega.

To što je izjavio moj prijatelj filozof bilo je smeo plan. Ali baš na dvadeseti rođendan predala sam rukopis svoje knjige. *Osim ako nisam u teškoj zabludi...*

Otišla sam na žurku i naroljala se.

Jesu li životinje usamljene?

Mislim, druge životinje.

Nedugo nakon toga, jedan moj bivši dečko pojavio mi se na pragu. Navodno je zapucao čak iz San Franciska samo da bismo popili kafu. Kad smo pošli na večeru, izvinio mi se što me nikad nije istinski voleo. I dodao kako se nada da može nekako da se iskupi. „Čekaj malo“, rekla sam mu. „Odrađuješ li ti to korake?“¹

Te večeri sam na televiziji videla tetovažu za koju sam poželela da se odnosi na moj život. *Ako ne znaš šta je patnja, onda me voli.* Ali pretekao me je neki ubica iz Rusije.

Naravno, setila sam se onog pijanca iz Nju Orleansa, onog kog sam najviše volela. Svake večeri sam u birtiji ozlojeđeno ljuštila nalepnice s njegovih boca i pokušavala da ga nagovorim da pođemo kući. Ali on to nije hteo. Ne dok na prozorima ne zarudi zora.

1 U programu odvikavanja poznatom kao „dvanaest koraka“, deveti korak je iskupljenje, to jest izvinjavanje svima kojima je ikad učinjeno nešto nažao. (Prim. prev.)

Taj je bio toliko lep da sam ga posmatrala dok spava. Kad bih morala da sumiram šta mi je uradio, opisala bih to ovako: zbog njega sam pevala uz sve loše pesme na radiju. I kad me je voleo, i kad više nije.

Tih poslednjih nedelja vozili smo se ne razgovarajući, pokušavajući da pretekemo vrućinu, svako sâm u snu u koji se grad bio pretvorio. Plašila sam se da progovorim, čak i da mu dotaknem ruku. *Upamti ovaj znak, ovo drvo, ovu raskopanu ulicu. Upamti da je moguće osećati se ovako.* Na kalendaru je bilo još dvadeset dana, pa petnaest, pa deset, dok nije došao onaj dan kad sam popakovala sve u svoj auto i otišla. Vozila sam kroz cele dve države, jecajući, vrućina mi je pritiskala grudi poput šake. Ali nisam. Ništa nisam upamtila.

Ima jedan čovek koji putuje po svetu pokušavajući da pronađe mesta gde možeš mirno da stojiš a da ne čuješ nikakav zvuk ljudskog porekla. On veruje da je u gradovima nemoguće osetiti spokoj zato što toliko retko čujemo pesmu ptica. Uši su nam se razvile u sistem za upozoravanje. Na mestima gde ne čujemo pesmu ptica, neprestano smo u stanju povišene pripravnosti. Živeti u gradu znači doveka se štrecati.

Budisti kažu da postoji sto dvadeset jedno stanje svesti. Od svih njih, samo tri su povezana s misterijom patnje. Većina nas provodi vreme krećući se tamo-amo između ta tri stanja.

Plava šojka provodi svaki petak s đavolom, rekla mi je starica u parku.

„Moraš da se makneš iz tog glupog grada“, rekla mi je sestra. „Udahni svež vazduh.“ Ona i njen muž otišli su pre četiri godine. Odselili su se u Pensilvaniju, u staru trošnu kuću na obali reke Delaver. Prošlog proleća je došla s decom da me poseti. Išli smo u park; išli smo u

zoološki vrt; išli smo u planetarijum. Ali i dalje im se ništa nije sviđalo. *Zašto ovde svi viču?*

Filozofov stan je bio najspokojnije mesto na kom sam ikad bila. Bio je dobro osvetljen i gledao je na vodu. Nedeljom smo tamo jeli galete i jaja. On je tad bio na probnom radu u noćnom programu na radiju. „Treba da upoznaš jednog momka s kojim radim. Snima zvučne zapise grada.“ Zurila sam u golubove ispred njegovog prozora. „Šta to uopšte znači?“, rekla sam.

Dao mi je CD da ga preslušam kod kuće. Na omotu je bio stari žuti telefonski imenik, upropašćen od kiše. Zatvorila sam oči i slušala. Ko je taj čovek?, pitala sam se.

Dala sam ti svoju najdražu stvar iz Kineske četvrti, pija-no sam ti je gurnula u ruku. Bili smo u mojoj kuhinji te prve noći. LEPOTA MASKA OD GAZE, pisalo je na pakovanju.

Narednog jutra otišla sam kod filozofa u stan. „O ne, šta si to uradio?“, rekla sam. Spremio mi je doručak i pričao mi o devojci koju je upoznao. „Gde vidiš sebe za pet godina?“, upitala ga je. „A za deset? A za petnaest?“ Kad ju je pratio kući, već su bili prevalili trideset godina. Rekla sam mu da mi to zvuči kao sastanak patke i medveda. Filozof je malo razmislio o tome. „Pre će biti sastanak patke i martinija“, rekao je.

Pozvao si me. Pozvala sam te. *Dođi kod mene, dođi kod mene*, rekli smo.

Shvatila sam da si neustrašiv što se tiče vremenskih prilika. Uvek si hteo da lunjaš gradom, bilo da je kiša, sneg ili susnežica, i da snimaš sve i svašta. Kupila sam topliji kaput s mnogo domišljatih džepova. Gurao si ruke u svaki.

Noću sam te slušala na radiju. Jednom si pustio snimak atomskog udara. Drugi put lišće na vetru. Ti si to zvao snimcima s terena. U stanu mi je bilo ledeno i obično sam slušala tvoju emisiju iz kreveta, pokrivena do brade. S kapom, rukavicama i debelim vunenim muškim čarapama. Jedne noći si pustio snimak koji si napravio za mene. Kamionet sa sladoledom, a iz pozadine dopiru zvuci galebova na Koni Ajlandu i panoramskog točka.

Glupo je imati teleskop u gradu, ali mi smo ga svejedno kupili.

Te godine nisam putovala sama. Naći ćemo se tamo, rekao si. Ali već je bilo prekasno kad smo ugledali jedno drugo na železničkoj stanici. Ti si bio ošišan navrat-nanos. Ja sam bila deblja nego kad sam otišla. Oboje smo se zapitali nije li možda to putovanje preko sveta bilo greška. Trudili smo se da se uzdržimo od komentara.

Nismo bili svesni kuda idemo kad smo brodom otišli na Kapri. Bio je početak aprila. Hladna kišica je stvarala izmaglicu nad morem. Na doku smo ušli u uspinjaču i videli da smo jedini turisti. Poranili ste, rekao nam je kondukter slegnuvši ramenima. Ulice su mirisale na lavandu i nijedno od nas dugo nije primećivalo da nigde nema automobila. Odseli smo u jeftinom hotelu iz kog je pucao pogled lepši nego bilo šta što sam videla u životu. Voda je bila bezobrazno plava. Tamna kamena litica uzdizala se iz mora. Došlo mi je da zaplačem jer sam bila sigurna da se nikad više neću naći na tako lepom mestu. Hajde da istražujemo, rekao si, uvek si to govorio

kad poprimim taj izgled. Hodali smo stazama duž ruba litice sve dok nismo naišli na autobusku stanicu. Tu smo čekali, držeći se za ruke, ćuteći. Razmišljala sam kako bi izgledalo živeti negde gde je tako lepo. Da li bi to dovelo moj mozak u red? Autobus je stigao. U njemu su radila trojica zaposlenih: jedan koji prodaje karte, jedan koji ih uzima i jedan koji vozi. To nas je razveselilo. Otišli smo na drugi kraj ostrva, gde su nas ljudi znatiželjno zagledali. U prodavnici sam videla žvake s natpisom BRUKLIN, i ti si mi ih kupio.

Prošli smo pored diorame sa antilopama. „Desetostruko“, rekla sam, ali ti me nisi ni pogledao. „Šta ti je?“, upitala sam te. Ništa. Ništa. Ali kasnije, u sobi s draguljima, kleknuo si na jedno koleno. Sve oko nas je svetlucalo.

Hesiodov savet: Devojkju biraj među onima koje žive blizu tebe i proveri svaku sitnicu, kako ti nevesta ne bi bila predmet sprdnje celom komšiluku. Za muškarca nema ničeg boljeg od dobre žene i ničeg goreg od loše.

Posle smo šmugnuli u pozajmljenu sobu i bacili se na pozajmljeni krevet. Napolju su čekali gotovo svi koji su nas ikad voleli. Uhvatio si me za ruku, poljubio je, i rekao: „Šta smo to uradili? Šta smo to uradili, majku mu?“

Tokom našeg prvog susreta nisam prestajala da kašljem. Pušački kašalj, iako nikad nisam pušila.

Išla sam od lekara do lekara, ali nijedan nije mogao da mi pomogne. Tih prvih dana trošila sam mnogo energije trudeći se da ne kašljem toliko. Noću sam ležala budna kraj tebe pokušavajući da se obuzdam. Mislila sam da

sam možda zakačila tuberkulozu. *Ovde leži ona čije je ime u vodi ispisano,*² razmišljala sam zadovoljno. Ali ne, ni to nije bilo posredi. Kašalj je prestao takoreći čim smo se venčali. Pa šta je onda to bilo, da mi je znati.

Usamljenost?

U krevetu si držao moju lobanju u naručju kao da na njoj postoji slaba tačka koju treba zaštititi. *Ostani uz mene,* govorio si. *Zašto si se odmakla čak tamo?*

Čoveku je dom potreban kako bi mogao da drži podalje određene ljude i ostatak sveta. Dom je predstavljao granicu. Ali tu granicu su ponekad prelazile komšije, mlade izviđačice, Jehovini svedoci. Nisam volela da čujem zvono na ulaznim vratima. Nikad nije najavilo dolazak nikog od ljudi koje sam volela.

A bilo je upada i iznutra. Miševi, miševi na svakom koraku. Pozajmili smo mačora na mesec dana, krvooločnog lovca na miševe, koji ih je sve pohvatao i pojeo. Zvao se Karl i po celu noć sam ga slušala kako u kuhinji krcka njihove kosti. Od njega me je obuzimao nespokoj, jače čak nego i kad čujem miševe da šuščaju. Onaj moj momak iz Nju Orleansa jednom mi je ispričao da je njegov otac ubijao miševe tako što ih je bacao u ključalu vodu. Bila sam toliko zatečena da ga nisam ni pitala kako ih je hvatao, niti zašto ih je tako ubijao, ali kasnije

2 Parafraza epitafa na grobu engleskog pesnika Džona Kitsa (1795–1821). (Prim. prev.)

sam razmišljala o tome. Njegov otac je bio stranac, pa se možda to u njegovoj postojbini tako radilo.

U mom starom stanu miševi su se još slobodnije švrćkali. Kao da se uopšte nisu plašili, ni svetla, pa čak ni metle. Živeli su u ostavi i jedne noći, dok smo ležali u krevetu, vrata su se otkačila iz šarki i tresnula na pod. „Mislim da su uštedeli dovoljno da kupe opsadnog ovna“, rekao si.

Majka mu je bila u poseti kad smo išli da gledamo stan. Napomenula nam je da je preko puta crkva. Bila je zadovoljna što može da se vidi Isus na krstu ako se malo jače nagneš kroz prozor. Smatrala je to dobrim znakom, i nije je moglo pokolebati čak ni to što njen sin više ne veruje u njega.

Čim smo ugledali stan, oduševili smo se jer ima dvorište, mada nas je razočaralo to što je u njemu bila velika penjalica koja nam nije bila potrebna. Kasnije, kad smo potpisali ugovor o zakupu, bili smo srećni što imamo penjalicu jer sam u međuvremenu utvrdila da sam trudna pa smo mogli da zamislimo kako ćemo je koristiti. U vreme kad smo se uselili već smo bili saznali da je bebi-no srce prestalo da kuca i samo bismo se rastužili kad je ugledamo kroz prozor.

Sećam se tog dana, kako si dao pedeset dolara za taksi da bi došao s posla, kako si me na pragu držao u zagrljaju sve dok nisam prestala da se tresem. Već smo bili svima rekli. Sad smo morali i to da im kažemo. Ti si to obavio kako ne bih morala da govorim. Kasnije si mi za večeru

spremio sve ono što nisam smela da jedem. Dimljeno meso, nepasterizovani sir. Dve boce vina, a zatim, napokon, na spavanje.

Hranila sam ptice na prozoru. Mislila sam da su vrapci.

Pitanje: Da li je Amerika prirodno stanište vrabaca?

Odgovor: Sada jeste, ali nekada ih tu nije bilo.

Pitanje: Zašto su vrapce doneli ovamo?

Odgovor: Zato što su insekti tamanili toliko drveća da su vrapci bili potrebni da potamane insekte.

Pitanje: Jesu li vrapci spasli drveće?

Odgovor: Da, drveće je sačuvano.

Pitanje: Da li je vrapcima teško zimi, kad nema insekata i kad je tlo prekriveno snegom?

Odgovor: Da, veoma im je teško i mnogi uginu od gladi.

Jedna sedokosa žena s brkovima uvek je zadržavala red u *Rajt ejdu*.³ Ponekad sam čekala i po petnaest minuta samo da bih kupila antacide. Čim sam ponovo zatrudnela, počela sam da gutam kutiju dnevno. Ali moj nabrekli stomak nije imao dejstva na nju. Nije dozvoljavala da je iko požuruje. Jednog poslepodneva sam je gledala kako naočitom mladom prodavcu objašnjava svaku stvar koju je kupila.

„Vi imate sreće“, rekla mu je. „Život je tek pred vama. I moja sestra i ja imamo IQ genija. Studirala sam na Kornelu. Zna li šta je to?“

3 Rite Aid – lanac drogerija u SAD. (Prim. prev.)

Prodavac joj se osmehnuo ali je odrečno odmahnuo glavom.

„To je prestižni univerzitet. Ali to nije važno. Na kraju ništa više nije važno.“

Brižljivo je spakovala ono što je kupila. Pastu za zube, kremu protiv svraba, jeftine bombone. „Čuvajte zdravlje“, rekao joj je kad je pošla, ali onda je zastala na vratima. „Kad ponovo radite?“, upitala ga je. „Jeste li dobili raspored smena?“

Beba je imala tamne oči, gotovo crne, i kad sam je dojila u gluvo doba noći, zurila je u mene zapanjenim, brodolomničkim pogledom, kao da je moje telo ostrvo na koje ju je more izbacilo.

Manihejci su verovali da je svet ispunjen zatočenom svetlošću, delićima boga koji je samog sebe uništio jer nije više hteo da postoji. Ta svetlost se može naći zatvorena unutar ljudi, životinja i biljaka, a misija manihejaca bila je da pokušaju da je oslobode. Zbog toga su se uzdržavali od seksa, budući da su bebe videli kao nove tamnice zatočene svetlosti.

Sećam se kad sam prvi put progovorila s nekim nepoznatim. „To je za moju ćerku“, rekla sam. Srce mi je kućalo ubrzano, kao da bi mogli da me uhapse.

U početku bih se odvažila da izađem s njom iz kuće jedino ako nam očajnički trebaju hrana ili pelene, a i tad sam odlazila samo do *Rajt ejda*. *Rajt ejd* se nalazio u susednoj ulici. Tačno na odstojanju koje sam mogla da savladam po cići zimi noseći bebu u naručju. I na najvećem

odstojanju koje bih mogla da pretrčim sprintom budem li morala da se vratim kući jer je ona ponovo počela da se dernja. Takvi proračuni su bili važni jer je tih dana mnogo plakala. Čak toliko da su komšije skretale pogled kad nas ugledaju, toliko da sam se osećala kao da mi u glavi neprestano zavija automobilski alarm.

Kad god odeš na posao, zurila sam u vrata kao da će se svakog časa otvoriti.

Moja ljubav prema njoj kao da je bila osuđena na propast, bez nade da će ikad biti uzvraćena. Trebalo bi da postoje neke pesme za ovo, razmišljala sam, ali čak i ako su postojale, ja nisam umela da ih pronađem.

Tad je bila toliko mala da je još mogla da ti zaspi na grudima. Ponekad sam te za večeru hranila kašikom kako ne bi morao da podigneš ruke i pritom je probudiš.

Beba je više od svega volela brzinu. Kad sam izlazila s njom iz kuće, morala sam brzo da hodam, gotovo da trčkarim. Čim usporim ili zastanem, ona ponovo zaurla. Zima je bila u punom jeku i bilo je dana kad sam satima hodala ili trčkarala tiho pevušeći.

Šta ste radile danas, pitao si me kad dođeš s posla, a ja sam davala sve od sebe da stvorim neku anegdodu ni od čega.